

2024

ÁRRABAJÁSGEASSINAHKÁSAČČAID NJOAMMUDÁVDARÁVAGIRJJÁŠ

Linna Riina, Oikarinen

Katja Rovaniemen amk

24.1.2013

Ođasmahttojuvvon 2.10.2019,
21.2.2024

Sisdoallu

1 NJOAMMUDÁVDDAID LEAVVAN JA ERETORRUMAT ÁRRABAJÁSGEASSIMIS	1
2 NJOAMMUDÁVDDAID OVDAEASTADEAPMI RUOVTTUS	2
3 ÁRRABAJÁSGEASSINAHKÁSAČČAID NJOAMMUDÁVDDAT	4
3.1 Feber	4
3.2 Vuoiŋgahatinfekšuvnnat.....	5
3.2.1 Angiidna (streptokokk A)	5
3.2.2 Influeansa.....	5
3.2.3 Bronkihta.....	6
3.2.4 Guoggomasvuolši.....	6
3.2.5 Nuorvofeber.....	6
3.2.6. Koronavirus SARS-CoV-2	7
3.2.7 RS-virus	7
3.2.8 Gaskabealljevuolši / Bealljecuozzavuolši	
3.3 Čoallevuolššit	9
3.3.1 Luhčadávda ja vuovssadeapmi	9
3.3.2 Norovirus	9
3.3 Parasihttadávddat.....	10
3.3.1 Sakŋemáđut	10
3.3.2 Saŋáš	10
3.3.3 Dihkit.....	11
3.4 Boahkkodávddat	13
3.4.1 Enteroboahkku.....	13
3.4.2 Párvoboahkku	
3.4.3 Dollaboahkku (Ruksesfeber)	13
3.4.4 Njuoratmánáboahkku (golmma beavvi feber).....	14
3.4.5 Čáhceboahkku.....	14
3.5 Eará njoammudávddat.....	16
3.5.1 Dollaboahkut.....	16
3.5.2 Guovdnjespárttut	16
3.5.3 Čalbmeuozzavuolši.....	16
GÁLDUT	18

1 NJOAMMUDÁVDDAID LEAVVAN JA ERETORRUMAT ÁRRABAJÁSGEASSIMIS

Árrabajásgeassimis lagas kontávttat ovdánahttet mikrobaid dahje dávdabuktiid njoammumis mánás nubbái. Dávdabuktit njommot olbmos nubbái njuolga, čoalle- dahje vuoiŋahatvuhčosiid bokte. Go mikroba lea njoammudeaddji vuhčosis ja beassá dábálaččamusat dearvvaš olbmo njálmmi, njuni dahje čalmmi šliiveassái, de sáhtta buktit dávdada. Mikroba sáhtta gaskkustuvvat áimmu bokte goaikkanassan gaskaheamet dahje gaskkalaččat guoskkaheami oktavuodas ovdamearkka dihte gieđas buorástahtidettiin dahje gieđaid bokte iešguđetlágan olggožiin dego uksageavjjain dahje duhkorasain. Maiddái njuolga dahje eahpenjuolga čolgakontákta, ovdamearkka dihte jos geavaha seammá bastte dahje doaktu, leavvada mikrobaid. Guoskkahusnjoammuma deháleamos gaskkusteaddjin leat gieđat, dasgo dat guoskkahallet čađat iešguđet diŋggaid, ovdamearkka dihte uksageavjjaid ja eará olbmuid. Maiddái lea dehálaš, ahte máná gaccat leat álo oanehažžan čuhppon. Oanehaččat daddjon buot oktasaš diŋggat ja duhkorasat sáhttet doaibmat infekšuvnnaid leavvadeaddjin.

Buohccán máná ferte dávjá sáddet ruoktot máná veaju dihte. Lea jáhkehahtti, ahte njoammun lea dáhpáhuvvan jo ovdal go máná dávdamearkkat ihtet. Muhtin diliin lea goittotge ávkkálaš sirret máná ruoktot beroškeahtta man garra dávdamearkkat leat, vai garvit epidemiija dahje dan viiduma. Dáid sivaid dihte lea buorre doallat ruovttudivššus maiddái buohcci máná dávdamearkkahis oarbiniid.

Vaikko ieš buozanvuolta ii gáibidivčče errema, lea mánáin iešguđetlágan ruovttudivššudárbu ja dearvvašnuvvanáigi, maid buozanvuolta gáibida. Vánhemat árvoštallaba ovttaš árrabajásgeassinbargiiguin, mat leat máná eavttut searvat mánnájoavkku dábálaš doibmii. Máná veadju mearrida maiddái dan, leago dárbu fitnat doaktáris. Jos leat garra dávdamearkkat ja mánná lea váiban, de ávžžuhit váldit oktavuoda iežas dearvvašvuodadállui, go fas bures veadji máná njoammudávdda sáhtta dábálaččat ieš dikšut ruovttus. Buohcci máná dikšuma várás oažžu dikšoluopmoduodaštusa dearvvašvuodadivššáris, go riŋge iežas rávvehaga dearvvašvuodadivššárii dahje dearvvašvuodadállui dahje guođđá elektrovnnalaš oktavuodaváldinbivdaga 24 d bálvalusas lapha.fi-siiddus.

Njoammudávddaid dáfus lea maiddái mávssolaš fuolahit máná boahkuhemiid. Rávvehagas oaččut almmolaš boahkuhanprográmmii gullelaš boahkuhemiid. Maiddái čáhceboahkubohkuheapmi gullá dán áigge mánáid boahkuhanprográmmii. Nuvttá áigodatinflueansaboahkuheami ožžot buohkat, geat gullet riskajoavkkuide, 6 mánotbaji – 6 jagi ahkásaš mánát ja bargit/lagas olbmot, geat sin dikšot.

2 NJOAMMUDÁVDDAID OVDAEASTADEAPMI RUOVTTUS

Dávdabuktiid ja daid njoammudahttiešvuođa dihte lea dehálaš, ahte álo čuovvut hygieniijarávvagiid beroškeahtá das, makkár lea infekšuvnadilli. Hygieniijadoaimmaid beavttálmahttima várás beaiveruovttuin ja bearašbeaivedivššus leat iežaset rávvagat. Dasa lassin oktasaš geavadagat sihke rutiinnat ruovttus ja árrabajásgeassinovttadagain geahpedit mánáid njoammudávddaid ja buozanvuođaid meari. Gieđaid bassan sáibuin ja čáziin lea buot deháleamos ja beaktileamos vuohki eastadit njoammudávddaid.

Rávvagat ruoktot

Giehtabassantekniikka:

- Geavat golgi čázi ja sáibu
- Basa gieđaid álo sáibuin, ii dušše čáziin
- Njuoskat gieđaid ovdal go válddát sáibu
- Basa gieđaid juohke bealde unnimusat 15 sekundda nu, ahte basat suorpmaid gaskkaid, goapmiriid, suorpmaid gežiid, giehtarapmasiid, belggiid ja giehtaruohhtasiid
- Doidde golgi čáziin ja goike
- Giehtabassantekniikka oahpahuvo mánáide
- Jos gieđain eai oidno duolvvat, sáhtá geavahit giehtadoidinávdnasa
- Go leat oanehis gaccat ja gaccaid vuolde eai leat duolvvat, dat álkidahtá doallat gieđaid buhtisin

Mánáid giehtabassan

- Iđdes go boahá beaiveruktui (vánhemat fuolahit)
- Go mánát bohtet beaiveruovttus ruoktot
- Álo maŋnel go lea fitnan hivssegis
- Ovdal ja maŋnel boradeami
- Maŋnel go lea nisson njuni
- Giehtadesi geavaheapmi epidemiijaáigodagas

Gossan ja nissun

- Mánát oahpahuvojit gossat nu, ahte giehtaruhtas dahje giehtagávva lea njálmmi ovddas ja gieđaid bassan dan maŋŋel
- Nissut bábernjunneliidnái dahje sullasažžii
- Nisodettiin galgá atnit fuola, ahte bábir suddje gieđa mainna nissu
- Gieđaid galgá bassat maŋŋel go lea nisson

Duh kora sat

- Máná nagirduhkorasa galgá ruovttus bassat 60 grádas oktii vahkus
- Go lea iežas duhkorasa beaivi, de galgá bassat duhkorasa ruovttus ovdal go váldá dan mielde beaiveruktui ja ođđasit, go buktá dan ruoktot
- Jos duhkorasa ii sáhte bassat, dan sáhtá rádjat eret guovtti vahkkui, dalle dávdabuktiid mearri geahppána.

Lihparvierut

- Beaveruovttus ávžžuhit geavahit ovttagearddelihpariid
- Jos geavaha gákkeslihpariid, de fuolaheaddjit buktet beaiveruktui duolva lihpariid várás čavddis plastihkkaseahkaid sihke iežas lihti, mas lea lohkki ja man sáhtá julggiin rahpat
- Lihpara molssodettiin ávžžuhit geavahit suodjehánskáid
- Bassat gieđaid maŋŋel go lea molson lihpara

Doahttu

- Doahtut buhtistuvvojit ruovttus
- Čále namaid iežat máná dohtuide
- Soaba doahttovieruid iežat joavkku bargoveagain.

Gaccat

- Máná gaccat galget álo leat oanehažžan čuhppon, dát lea beaktilis vuohki eastadit ee. saknemáđuid leavvamis

3 ÁRRABAJÁSGEASSINAHKÁSAČČAID NJOAMMUDÁVDDAT

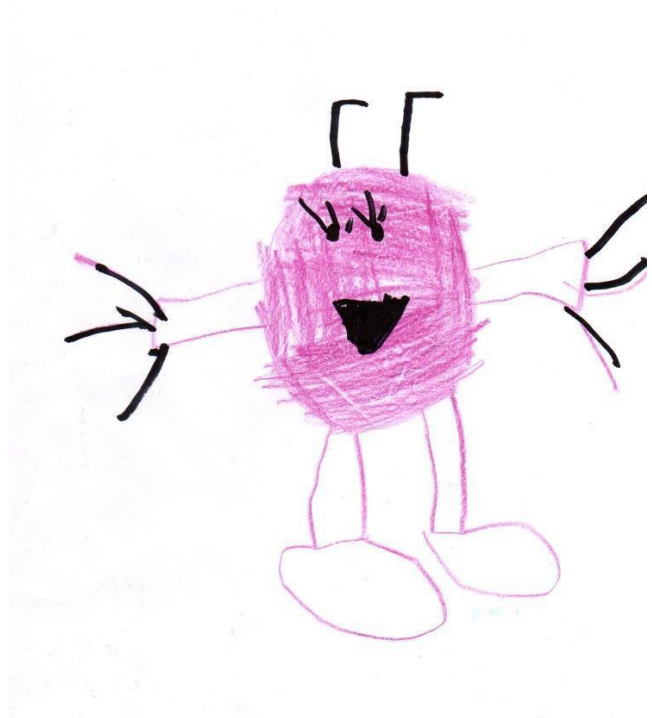
3.1 Feber

Dávdamearkkat: Rumašliekkas mihtiduvvon gieđavuole dahje bealjis lea badjel +37,5 °C.

Dikšu: Dikšun lea juhkat olu golgosiid ja vuoiŋnastit. Feberdálkkodeapmi ávžžuhuvvo, jos máná lea illáveaje dahje lea alla feber (38–39 °C). Doaktárii galgá váldit oktavuoda, jos feber lea bistán 3–4 beaivvi, iige dan leat čielgasit dábálaš nuorvofeber mielddisbuktán dahje feber loktana ođđasit moatti feberkehtes beaivvi maŋnel.

Árrabajásgeassin:

Máná ii galgga doalvut árrabajásgeassimii, jos bahtačoalleliekkas lea vuollel 1-jahkásaččas badjel 38,0 °C ja boarrásut mánás badjel 37,5 °C. Máná sáhtta doalvut árrabajásgeassimii feberkehtes jándora maŋnel.

3.2 Vuoiŋŋahatinfekšuvnnat

3.2.1 Angiidna (streptogoahkka A)

Njoammun: Bakteria buktá, ihtináigi 1-4 jándora, muhto sáhttá molsašuddat juobe mánotbaji rádjái. Gievra njoammut guoskkahusaid ja goaikkanasaid bokte. Njielloinfekšuvdna lea njoammudeaddji jo vahku ovdal go dávdamearkkat ihtet.

Dávdamearkkat: Feber, čottabávččas, njiellanváddu, sturron ja rašes lymfačuolmmat, čoddagis vilges govčča, vuovssadeapmi.

Dikšu: Njiellogilvima vuodul oažžu dárbbu mielde antibiohtadivššu. Muđui dávdamearkkaid vuodul dikšun. Antibiohta lassín vuolšebávččasdálkkas geahpeda čottabákčasa ja vuolida febera. Bátneguštta galgá molsut, go dálkasa lea geavahan 2–3 jándora. Bátnegealan čárvejuvvo olggos bohccádagas. Garvve bátnegealanbohccádaga deaivamis bátneguštii. Muite buori giehta- ja gossanhygieniija.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhttá mannat fas jándora (24 d) geažes das, go antibiohtadikšu lea álgán ja go veadju lea buorre.

3.2.2 Influeansa

Njoammun: Virus, ihtináigi 2–3 jándora, guoskkahus- ja goaikkanasnjoammun.

Dávdamearkkat: Dávdamearkkat leat hui ovttaláganat go nuorvofeberis. Influeanssas dávdamearkkat leat goittotge garraseappot, namalassii feber ja deahkkebákčasat.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuodul dikšun ruovttus. ležas dearvvašvuođadállui ávžžuhit váldit oktavuoda, jos veadju hedjona sakka.

Boahkuheapmi: Influeanssa vuostá sáhttit boahkuhit 6 mánotbaji – 6 jagi ahkásaš mánáid. Lassiedieđuid boahkuheami birra gávnnat [Terveiden ja hyvinvoinninlaitokselta \(Dearvasvuođa ja buresveadjin lágádus\)](#) interneahhtasiidduin ja iežat dearvvašvuođadálus.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhttá mannat fas, go veadju lea buorre.

3.2.3 Bronkihta(Geahpes

bohccevuolši) Njoammun:

Virusat.

Dávdamearkkat: Dávdamearkkat leat nuorvu, feber ja gosahat, lassin dávjá sárran vuoigŋadettiin.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuođul dikšun. Jos sáradettiin ii leat váttis vuoigŋat ja máná veadju lea muđui buorre, dalle ii dárbbáš sierra divššu. Virusvuođot bronkihta buorrána dábálaččat 1–2 vahkus. Jos dávdamearkkat eai geahppán dahje dat vearránit, oktavuohhta buohccedikšui.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go veadju lea buorre.

3.2.4 Guoggomasvuolši Njoammun:

Virus buktá.

Dávdamearkkat: Gosahat, seađas jietna. Gossan lea dego ciellan ja sisavuoigŋan sáhtta leat váttásmuvvan

(njurggas).

Dikšu: Gosahahkii ja jiena seađasvuhtii ii leat sierra dikšun. Jos mánás leat vuoigŋanváttisvuođat, bija máná belohahkii čohkut ja váldde oktavuoda gohcimii.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go veadju lea buorre.

3.2.5 Nuorvofeber

Njoammun: Virus, ihtináigi 1–3 jándora, guoskkahus- ja goaikkanasnjoammun.

Dávdamearkkat: Čáhccás nuorvu, čottabávččas ja gosahat, muhtumin maiddái feber. Feber bistá dábálaš nuorvofeberis gaskamearálaččat 4–5 jándora, šliivedávdamearkkat dávjá guovtte geardde guhkit.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuođul dikšun.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go veadju lea buorre.

3.2.6. Koronavirus SARS-CoV-27

Njoammun: Virus buktá. Njoammu guoskkahusa, goaikkanasa ja áimmu bokte. Ihtináigi gaskamearálaččat 2–4 jándora.

Dávdamearkkat: Oaivebávččas, nuorvu, njuni buđđoseapmi, gosahat, čottabávččas dahje njielu roavisvuohta, feber, čoavjedávdamearkkat, váttisvuođat haksit dahje máistit, deahkkebákčasat, váibbasvuohta, lahpastuvvan. Sáhtta leat maiddái almmá dávdamearkkaid.

Dikšu: **Dávdamearkkaid vuođul dikšun.**

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go veadju lea buorre.

3.2.7 RS-virus

Njoammun: Virus, ihtináigi gaskamearálaččat 4–6 jándora, leavvá goaikkanasaid ja guoskkahusa bokte ja ceavzá dinggaid olggožiin badjel jándora. Njoammuda álkimusat dávdá álgomuttus. Gievra njoammut.

Dávdamearkkat: Gosahat, nuorvu, jođálmuvvan vuoignan, vuoignanválttisvuohta, molsašuddi feber. Smávvamánáin feber sáhtta loktanit 40 grádii. Dávdamearkkat vearránit moatti jándoris. Feber jávká vahkus ja gosahat 2–3 vahkus. Liigedávdan sáhtta leat geahpesboalddáhat dahje gaskabealljevuolši / bealljecuozzavuolši. Dávda sáhtta leat maiddái almmá dávdamearkkaid. Vávváide virus sáhtta buktit dávdá, mii gáibida divššu buohcceviesus.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuođul dikšun

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go veadju lea buorre. Lea goittotge buorre garvit kontávttaid vuollel 6 mánotbaji ahkásaš vávváide nu guhká, go dávdamearkkat joatkašuvvet.

3.2.8 Gaskabealljevuolši / Bealljecuozzavuolši

Njoammun: Dávjá virusvuođot vuoignahatinfekšuvdnii gullevaš bakteara, ihtináigi 3–7 jándora nuorvofebera álgimis.

Dávdamearkkat: Dávdamearkkat sáhttet molsašuddat dávdamearkkahis infekšuvnnas dábálaš infekšuvdnii. Dábálaččat dávdamearkkat leat guhká bisti nuorvu ja gosahat, čirrolasvuohta, bealji guoskadeapmi, čalbmecuozzavuolši, bealji golgan, gulu fáhkka hedjoneapmi. Eanas buohcciin lea bealljenávhllahat, mii

dovdo smávva mánáin eandalii dilihisvuhtan ihkku.

Dikšu: Bákčasa váidudeapmi vuolšebávččasdálkasiiguin ja dávdamearkkaid vuodul dikšun. Dárbbu mielde antibiohtadikšu.

Árrabajásgeassin:

Bealljevuolši ii njoamo mánás nubbái. Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go veadju lea buorre.

3.3 Čoallevuolššit

3.3.1 Luhčadávda ja vuovssadeapmi

Njoammun: Dábáleamos dávdabukti lea virus. Hui gievra njoammut gieđaid bokte.

Dávdamearkkat: Vuovssadeapmi ja luhčadávda, sáhtta leat maiddá veháš loktanan feber ja oaivebávčas.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuodul dikšun. Fertet fuolahit, ahte mánná oažžu doarvái golgosa. Apteikkas sáhtta oastit reseapta haga buktagiid, ng. luhčadávdujukosiid, mat bisuhit golggosdásseattu. Čoallevulššiid áigge lea dehálaš fuolahit buori giehtaHygienijas.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas guovtti dávdamearkkahis beaivvi maŋnel, jos veadju lea buorre.

3.3.2 Norovirus

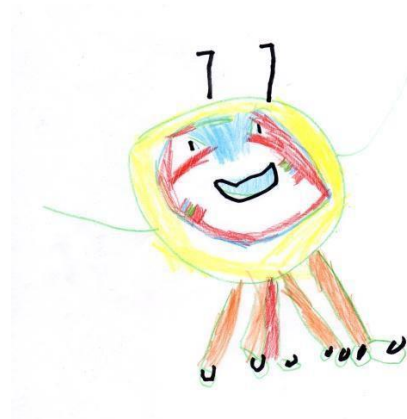
Njoammun: Virus, ihtináigi 12–48 diimmu. Njoammu olbmos nubbái guoskkahusa bokte, muhto maiddá olggožiid sihke guohcagan biepmu dahje juhkosa bokte.

Dávdamearkkat: Fáhka vuovssadeapmi ja luhčadávda, oaivebávčas, veháš loktanan feber, goallun, deahkkebákčasat ja krámpejeaddji čoavjebákčasat. Dávdamearkkat bistet 12–72 diimmu.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuodul dikšun. Fertet fuolahit, ahte mánná oažžu doarvái golgosa. Apteikkas sáhtta oastit reseapta haga buktagiid, mat bisuhit golggosdásseattu.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go leat gollan guokte dávdamearkkahis beaivvi, jos veadju lea buorre.

3.3 Parasihtadávddat

3.3.1 Saknemáđut

Njoammun: Saknemáhtu lea vielgat ja sullii 1–2 cm guhkki, muittuha vilges goarrunárppu bihtá. Njoammu guoskkahusa bokte, maiddái olggožiid bokte. Dan rájes go njoammu, gollá s. 1–2 mánotbaji ovdal go dávdamearkkat ihtet. Saknemáđu monit sáhttet ceavzit birrasis ja njoammudit mánga vahku.

Dávdamearkkat: Bahtaráigi sakņida namalassii eahkes ja ihkku. Sáhtta leat maiddái almmá dávdamearkkaid.

Dikšu: Dikšut dálkasiiguin, maid sáhtta oastit apteaikkas reseapta haga. Dikšut ođđasit 2 vahku geažes. Olles bearaš dikšojuvvo oktanaga, maiddái dávdamearkkahis bearašlahtut. Maņit beaivve das, go goappašat dálkasat leat váldojuvvon, bassat gávnniid, idjabiktasiid ja nagirduhkorasaid sihke noavkkuhit ja sihkut gavjjaid. Ávžžuhussan lea noavkkuhit maiddái guotta ja bolstariid. Hivssega ja basadanlanja dáváleamos guoskkahusolgožiid, dego uksageavjjaid ja čáhcehána, galgá sihkkut. Gacat galget leat oanehaččat.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go vuosttaš dálkkodeapmi lea addojuvvon. Saknemáđuid birra galgá almmuhit beaiveruktui, vai áššis sáhttit dieđihit eará vanhemiid ja addit sidjiide dikšunrávvagiid.

3.3.2 Saņáš

Njoammun: Liikedihkki, mii buktá sakka sakņideaddji ihtalumi. Sakņidišgohtá dáválaččat s. 1 mb (3–6 vahku) geažes das, go lea njommon. Njoammu guoskkahusa bokte, maiddái olggožiid bokte. Liikedihkki ceavzá latnjalieggasis liikki olggobealde 1–2 jándora. Sus, geas lea juo ovdal leamaš saņáš, sáhttet dávdamearkkat ihtigohtit juo moatti beaivvis.

Dávdamearkkat: Sakņideaddji ihtalupmi namalassii suorpmaid gaskkas, rántehiin, giehtarápmasiin, gieđavuliin, ámadajus, oaivvis, juolgevuoduin ja čoarbbeliin. Dáválaččat sakņida eanemusat eahkes ja ihkku. Liiki sáhtta vuolšut gazzuma dihte.

Dikšu: Dikšun vuodđuduvvá doaktára diagnosii. Dikšun perimetrinvuoidasiin dahje ivermectintableahtaguin. Dikšut ođđasit 7 jándora geažes. Dávdamearkkahis dávdaluvvan olbmot, dahje olles bearaš, dikšojuvvojit oktanaga suinna, geas dihttojit dávdamearkkat.

Dávdamearkkahis olbmot dikšojuvvojit maidái guktii. Dávdamearkkahis dávdaluvvan olbmuid (=bearašlahtuid) lagaskontávttaid ii dárbbáš dikšut. Sakñideami sáhtta váidudit antihistamiinnain. Vuolidusbiktasat, gávnnit ja bolstarolgožat bassojuvvojit 60 grádas, guoddá ja bolstarat noavkkuhuvvojit divššu mañnel. Daid diñggaid, maid lea váddásut bassat, sáhtta bidjat buollašii (olgun ferte leat -20 gráda dahje galbmasut), sávdnái 80 grádii, dahje golmma jándorii eret geavahusas. Tekstiillaid gieđahaladettiin buorre atnit suodjehánskáid. Sáhtta sakñidit juobe 3-4 vahku, nube vuodđovuoidasa ja kortisona galgá geavahit jeavddalaččat.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go vuosttaš sañášdikšun lea addojuvvon. Jos mánás fuobmá sakñáža dávdamearkkaid, galgá dieđihit beaiveruktui ja doppe ain dearvvašvuodafuolahussii vai sáhttit eastadit sakñáža leavvamis. Dárbbu mielde árvoštallojuvvo dikšutgo olles joavkku.

3.3.3 Dihkit

Njoammun: Njoammudeaddjin parasihtheadivri, mii lea 2–4 mm guhkkosaš, čađačuovgi soajáhis divri. Njoammu njuolggokontávttas, go njommon olbmo vuovttat gusket nuppi olbmo vuovttaid. Ii gánnát geavahit seammá čohkumiid/borsttaid iige gahpiriid. Ihtináigi 1–2 jándora. Dihkki ii vuolgge ihcalassii eret olbmos, baicce laská jođánit jos dan ii divššo eret. Njaldása monis 1 vahkus, čálgá rávisin 2 vahkus, ollesšattot dihki eallá sullii 1 mánotbaji. Dihkki ceavzá olmmošgoruda olgobealde max. 2 jándora.

Dávdamearkkat: Oaiveasi sakñideapmi ja unohastin, oaiveasis ja niehkis dávjá gazzunluottat ja dihki monit vuoktamáddagis. Dihkit gávdnojit dávjá beljiid duohken ja gaziris. Dihkit sáhttet dattetge gávdnot dávdamearkkahis olbmuinge. Dihkkedárkkistus dahkko dihkkečohkumiin, dábálaš čohkuma biikkaid gaskkat leat menddo stuorrát.

Dikšu: Dikšut buktagiiguin, maid sáhtta oastit apteaikkas reseapta haga. Dikšut dušše sin, geain gávdnojit dihkit dahje dihki monit. Dikšut ođđasit 7 jándora geažes. Divššu mañnel galggašii vel 2–3 geardde vahkus dárkkistit 2 vahku dihkkečohkumiin, velgo gávdnojit dihkit. Dálkkasdivššu mañnel galgá molsut ráinnas gávnniid senjii. Materiálat, mat leat čielgasit guoskan vuovttaid, dego čohkumat, sihkaldagat, gahpirat ja vuoktabáttit

bassojuvvojit 40 grádas dahje luvvaduuvvojit báhkka čázis (unnimustá 60 gráda) 1 min. Dán maŋŋel daid ii galgga geavahit 2 jándorii.

Árrabajásgeassin:

Jos mánás fuobmá dihkiid, daid birra lea dehálaš dieđihit mánnájovkui, vai bastit eastadit dihkiid leavvamis. Mánná sáhtá mannat fas árrabajásgeassimii, go vuosttaš dihkkedikšu oaivái lea dahkkon.

3.4 Boahkkodávddat

3.4.1 Enteroboahkku

Njoammun: Enterovirus buktá, ihtináigi 3–7 jándora. Njoammu jo ihtináigge vuoingahatvuhčosiid ja baikka bokte. Giehtabassan lea dehálaš.

Dábáleamos vuollel 10

j. mánáin, muhto sáhttá goittotge njoammut maiddá rávesolbmuide.

Enteroboahku dábáleamos hápmi lea dábálaš nuorvofeber.

Dávdamearkkat: Veháš feber. Skoavhllit njálmmis ja julggiin, sáhttá leat ihtalupmi čoarbbeliin.

Nuorvofeberdávdamearkkat ja luhčadávda. Sáhttá leat maiddá almmá dávdamearkkaid.

Dikšu: Buorrána ihcalassii, dávdamearkkaid vuođul dikšun. Dávda lea dábálaččat linis ja dat buorrána vuollái vahkus.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhttá mannat fas, go veadju lea buorre.

3.4.2 Párvoboahkku

Njoammun: Virus buktá, ihtináigi 4–28 jándora. Goaikkanas- ja guoskkahusnjoammun. Njoammuda jo ovdal go dávdamearkkat ihtigohtet. Dihtto dábálaččamusat 5–15-jahkásaččaid gaskkas smávva epidemiijan gidđat.

Dávdamearkkat: Ihtigohtá dábálaččat muođuid ruvssodemiin, mas čuovvu ihtalupmi, mii leavvá gorudis gieđaide ja julggiide. Veháš loktanen rumašliekkas sihke oaive-, deahkke- ja lađasbákčasat. Ihtalupmi bistá dábálaččat 3–7 jándora, muhto sáhttá jávkat ja ihtit ođđasit mánggaid vahkuidge.

Dikšu: Dávdamearkkaid vuođul dikšun. Buorrána dábálaččat ihcalassii, iige mielddisbuvtte maŋjedávddaid.

Árrabajásgeassin:

Eretorruma dárbu vuolga máná veadjimis.

3.4.3 Dollaboahkku (d.ruksesfeber)

Njoammun: Streptogohkkabaktera buktá, ihtináigi 1–4 jándora, muhto molsašuddá juobe gitta mánotbadjái. Goaikkanas- ja guoskkahusnjoammun. Dollaboahkku njoammudahttá vahku áigge ovdal go dávdamearkkat ihtet.

Dávdamearkkat: Feber, oaivebávččas, njielloinfekšuvdna (=angiidna), vuovssadeapmi, ruoksájeaddji ja bárššas njuovčča, nierrabeallásiid sturron lymfačuolmmat sihke ihtalupmi, mii ruoksá unnánit namalassii ámadeajus (ii njálmmi birra) ja badjedorudis.

Dikšu: Antibiohtadikšu, man doavttir mearrida.

Árrabajásgeassin:

Mánná sáhhtá mannat fas árrabajásgeassimii jándora (24 d) maŋjel go dikšu lea álggahuvvon dahje veaju mielde.

3.4.4 Njuoratmánáboahkku (golmma beaivvi feber)

Njoammun: Virus buktá, ihtináigi 5–15 jándora. Gievra njoammut čolgga ja guoskkahusa bokte.

Dávdamearkkat: Ihtalupmi, mas leat rukses dielkkut ja ihtá dábálaččat maŋjel go 3–5 beaivvi lea leamaš alla feber. Feber luoitá dábálaččat ihtalumi iđedettiin. Ihtalupmi bistá s. 1–2 jándora.

Dikšu: Buorrána ihcalassii, dávdamearkkaid vuodul dikšun.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhhtá mannat fas, go mánás ii leat šat feber ja veadju lea buorre.

3.4.5 Čáhceboahkku

Njoammun: Buktá čáhceboahkkovirus, mii gullá herpesvirusiidda, ihtináigi 10–21 jándora. Gievra njoammut goaikkanasa ja guoskkahusa bokte. Njoammuda juo 1–2 jándora ovdal go dávdamearkkat ihtet. Ruobbemuttus ii šat njoammut.

Dávdamearkkat: Álgá dábálaččat feberiin ja gosahagain. Dan maŋjel gorudis rukses nákkít, mat rivdet skoavhlin. Miellidibuktá dábálaččat dan, ahte saknjida garrasit. Skoavhllit šaddet loahpas ruobbin. Dávdamearkkat bistet 1–2 vahku.

Dikšu: Saknjideami ja bákčasa sáhtta váidudit buktagiiguin, maid sáhtta oastit apteaikkas reseapta haga. Suorpmaid gaccaid lea buoremus čuohppat oanehažžan, vai eai šatta vuolššit go gazzu. Febera vuolideapmi bávččasdálkasiin.

Boahkuheapmi: Boahkuheapmi lea dán áigge mánáid boahkuhanprográmmas. Boahkuheapmi addojuvvo 1,5 jagi sihke 6 jagi agis.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhtta mánnat fas, go buot ruoppit lea goikan, eaige odđa skoavhllit šat ide. Dát váldá dábálaččat s. 7 jándora.

3.5 Eará njoammudávddat

3.5.1 Dollaboahkut

Njoammun: Bakteara, ihtináigi 2–5 jándora, guoskkahusnjoammun. Gievra leavvat, danin álo dikšojuvvo.

Dávdamearkkat :Álggos smávva nákkít dahje skoavhllit, mat beađđášuvvet álkit, sturrot ja viidánit ja šaddet fiskesruoppe lágan, assás skártan. Álgá dábálaččat ámadeajus, njunneráiggiid birra ja gáibbis.

Dikšu: Dikšut antibiohtavuoidasiin dakko gokko dollaboahkut leat dahje antibiohtadikšu njálmme bokte doaktára árvoštallama mielde. Ruoppit luvvaduvvojit eret, dasgo bakterat ellet ruppiid vuolde.

Árrabajásgeassin:

- Árrabajásgeassimii sáhtta mannat fas, go antibiohtadivššu álggaheamis njálmme bokte lea gollan 24 d dahje antibiohtavuoidasa álggaheamis lea gollan 48 d, máná veaju mielde.

3.5.2 Guovdnjespárttut

Njoammun: Virusnjoammun, ihtináigi 14 jándora - 6 mánotbaji. Guoskkahusnjoammun, njoammu maidái olggožiid bokte.

Dávdamearkkat: Guovdnjespártu lea čuovgat dego beara, šelges olggoš, gasku náhpe lágan, moatti mm sturrosaš nággi. Guovdnjespárttuid mearri lea moatti spárttus čuđiid spárttuide. Dábálaččat gávain, litna liikis ja vuolledábiin.

Dikšu: Buorrána ihcalassii 2 mánotbajis – 2 jagis. Olmmoš buohcá dan dušše oktii.

Árrabajásgeassin:

li leat dárbu báhcit eret.

3.5.3 Čalbme cuozzavuolši

Njoammun: Virusat ja bakterat buktet. Guoskkahusnjoammun.

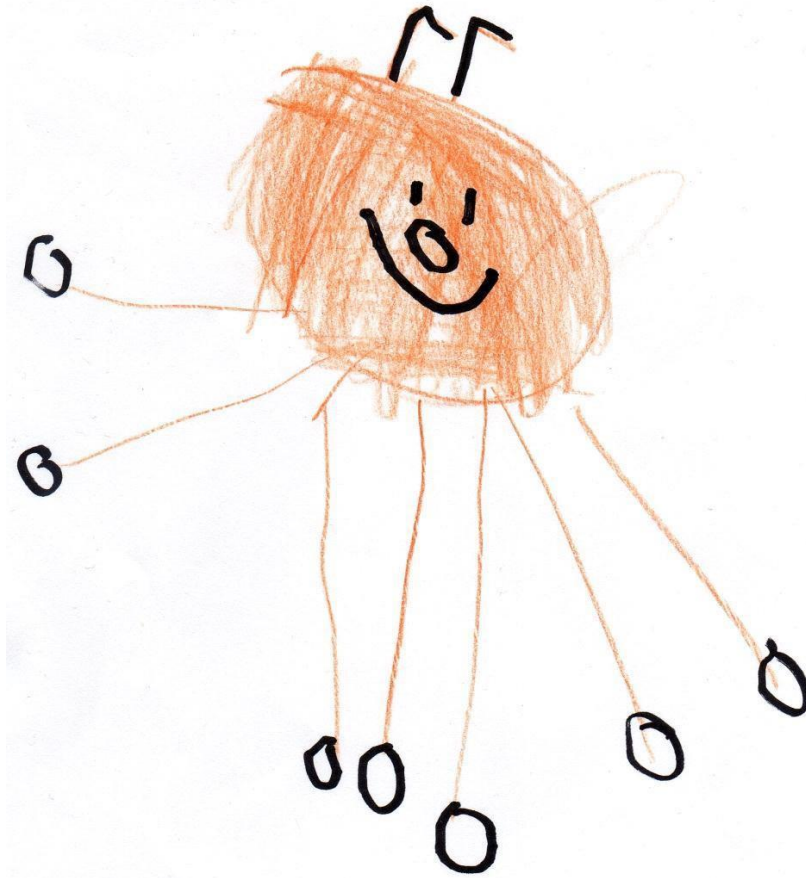
Dávdamearkkat: Čalmmiid ruvssodeapmi, sárjjasteapmi, ruobbun, saknjideapmi.

Dikšu: Čalmmiid ráidnen čáziin 3–4 beaivvi áigge. Čalbmi ráidnejuvvo buhtes, čáziin njuoskaduvvon bupmolbihtáin álo čalmmi olgoravddas njuni guvlui. Jos

ruobbu sakka iige gierdda čuovgga, ferte fitnat doaktáris, guhte árvoštallá dálkkasdivššu dárbbu.

Árrabajásgeassin:

Árrabajásgeassimii sáhttá mannat fas, go veadju lea buorre ja jándora maŋnel go dikšun lea álggahuvvon. Sakka ruobbi čalbmi dikšojuvvo antibiohtain, jos čalmmi ráidnen ruovttus ii veahket dávdamearkkaide. Antibiohtadivššu oažžu go riŋge iežas dearvvašvuodadállui dahje guođđá elektrovnnalaš oktavuodáváldinbivdaga lapha.fi-siiddus.

GÁLDUT

Terveyskirjasto

Terveysportti

Dearvvašvuoda ja buresveadjinlágádus (THL)

RÁVA OĐASMAHTTOJUVVON

Lappi buresveadjinguovllu infekšovnnaid eastadanovttadat ja njoammudávddain ovddasvástideaddji; Anna Lehtiniemi njoammudávdadivššár, Markku Broas infekšovdnaváldodoavttir, Tuija Lehtiniemi hygieniijadivššár, Matias Ahlsved hygieniijadivššár, Tiina Nikupeteri hygieniijadivššár MLP. 21.2.2024

GOVAT

Govaid rávagirjjáži leat sárgon Noora ja Timo Oikarinen sihke Milla Salmela, 2013.